

קונטרס בעניני
איסור עשיית צורות
שמש, ירח, כוכבים
וצורות אדם

קונטרס בענין עשיית צורות

מבוא

שאינן עבודה זרה שנאמר לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב, כלומר צורות של כסף ושל זהב שהן לנוי, כדי שלא יטעו בהן הטועים וידמו שהן לעבודה.

ובמסכת ברא דיסוד איסור עשיית צורות אין הוא עבודה זרה בעצמו, אלא

איסור כדי שלא יבואו לטעות בעבודה זרה, ועל כן אין איסור זה אצמריהו דע"ז, ואין בזה דין יהרג ולא יעבור. ולפי"ז י"ל דאם גוי

עושה צורות אלו שלא לשם עבודה זרה אין הוא מצווה בזה, דאיסור זה נאמר רק לישראל

[א] וכן מוכח ממה שהקשו התוס' [ח] אהא

דמשני על רבן גמליאל שעשה צורות לבנה

ומשני דאחרים [גויים] עשו לו. והקשו התוס'

והרי אמירה לעכו"ם שבות גם בשאר

איסורים ותירצו דמצוה שאני, עיי"ש. ואי

נימא דגם הגוי מצווה על עשיית צורות אלו

אף שעושן שלא לשם עבודה זרה, היו התוס'

צריכים להקשות שהרי הוא מכשילם ולא רק

משום אמירה לעכו"ם, ודו"ק.

אך עיין ברמז"ם הלכות מלכים [ט] שכתב

ו"ל, ... ואין מניחין אותם [את הבני

נת] להקים מצבה ולא ליטע אשרה, ולא

לעשות צורות וכיוצא בהן לנוי, עכ"ל.

ולכאורה מבואר דגם הגויים מצויים על

עשיית צורות אף שאינם לשם עבודה זרה, וזה

דלא כמבואר בתוס' הנ"ל, וכבר העיר בזה

במנחת חינוך [י].

איסורים רבים ותמורים נטווינו בעניני עבודה זרה והאיסור לפנות

ולהתקרב אליהם. וביניהם מה שכתב הרמז"ם

[א] ו"ל, עיקר הציווי בעבודה זרה שלא

לעבוד אחד מכל הברואים, לא מלאך ולא גלגל

וכו', ואע"פ שהעובד יודע שה' הוא

האלוהים והוא עובד הנצרך הזה על דרך

שעבד אנוש ואנשי דורו תחלה, הרי זה עובד

עבודה זרה.

עוד הוסיף הרמז"ם [ב] על האיסור אל

תפנו אל האלילים. שלא תשאל על דרך

עבודתה היאך הוא ואע"פ שאין אתה עובד,

שדבר זה גורם לך להפנות אחריה ולעשות

כמה שהם עושין שנאמר ואעשה כן גם אני.

וכל הלאוין האלו בענין אחד הן, והוא שלא

יפנה אחר עבודה זרה.

עוד כתב שם [ג] העושה עבודה זרה לעצמו

ואע"פ שלא עבדה לוקה, שנאמר לא

תעשה לך פסל וכל תמונה.

ובספר החינוך [ד] כתב, שלא נעשה כלמים

שיעבדו. ואפילו לא עבדם העושה

אותם, העשייה לצד אסורה להרחיק המכשול

שנא' לא תעשה לך פסל וכל תמונה, זה דעת

הרמז"ם, ודעת הרמז"ן שאין האזהרה בכלן

אלא שלא יעשה כלמים על דעת לעבדם.

איסור נוסף הוא שנאמר [ה] לא תעשון

אתי אלהי כסף ואלהי זהב, וכתב

הרמז"ם [ו] אסור לעשות צורות לנוי ואע"פ

שער הציון

[א] פרק ב' מהל' עבודה זרה הל' א': [ב] הל' ב': [ג] פרק ג' הל' ט': [ד] מצוה ל"ט:

[ה] שמות כ', כ': [ו] שם פרק ג' הל' י': [ז] וזה דלא כמ"ש במנחת חינוך מצוה ל"ט ס"ק י"ב:

[ח] ע"ז מ"ג ע"ב ד"ה שאני, ובמס' ר"ה כ"ד ע"ב תוס' ד"ה שאני ר"ג: [ט] פרק ט' הלכה ב':

[י] מצוה ל"ט:

זוה, מ"מ יש על ישראל דין הרחקה שלא ילמדו מהם לעשות כן, וזה ענין של הישראל, ולא ענין של הגוי.

והפ"י אין דברי הרמב"ם סמירה לדברי התוס' הנ"ל, והכל כפי שנתבאר לעיל וכמו שמדויק ומוכח מדברי הרמב"ם [יא].

ואמנם הנפק"מ בין התוס' להרמב"ם הוא, דלהתוס' שהקשו משום אמיירה לעכו"ם, א"כ אסור לומר לנכרי לעשות זרות האסורות, משום אמיירה לעכו"ם, וממילא יש זוה הקולות שבאמיירה לנכרי. אך לדעת הרמב"ם האיסור לומר לנכרי אינו רק משום דינא דאמיירה לנכרי אלא משום ד"אין מניחין אותם לעשות זרות" א"כ אסור לומר לנכרי לעשותם, ולא יהיה זוה הקולות של דינא דאמיירה לנכרי.

ולקבוצות צובות שאסור לעשותם או זרות של שמש וירח העשויות לנו ממפעלים של גוים, נראה דאם זרות כאלו לא עובדים בזמנינו לעבודה זרה בדברים אלו, אין זוה דינא דהרמב"ם דאין מניחין אותן כיון דאינם דומים לעבודה זרה ואין זוה דין לישראל להתרחק מהם. אבל אם ישנם מקומות שעובדים עבודה זרה לזרות אלו, יש להמנע מלקנות מהם דהוי בכלל "אין מניחין אותם" לדעת הרמב"ם.

אבל לקנות זרות אלו ממפעלים של ישראל, כיון שהאיסור בישראל הוא משום לא תעשון אחי ואסור אף שעושהו לנו ולא משום איסור עבודה זרה, אסור אף שלא עובדים בהם כלל משום מקייע לדבר עבירה.

ועיין באור שמח שם שחמה דהא זרות לנו הוא לאו דלא תעשון אחי לישראל נאמר ולא לבן נח, ומנא ליה להרמב"ם שהם אסורים לעשות זרות לנו, ונאשר ב"ע.

אמנם כד נע"ן דדברי הרמב"ם בכל ההלכה הזו, נ"צ זוה דעיין שם ו"ל, בן נח שעבד עבודה זרה חייב והוא שיעבדו כדרכה, וכל עבודה זרה שצית דין של ישראל ממיחין עליהן בן נח נהרג עליה, וכל שאין בית דין של ישראל ממיחין עליה אין בן נח נהרג עליה, ואע"פ שאינו נהרג אסור בכל. ואין מניחים אותם להקים מצבה ולא ליטע אשורה, ולא לעשות זרות וכיוצא בהן לנו, עכ"ל.

והגה בתחילה כתב דבן נח שעבד ע"ז חייב, ואח"כ הוסיף שאם אין בית דין של ישראל ממיחין עליה אין בן נח נהרג, מ"מ אסור בכל. עוד הוסיף שאין מניחים אותם להקים מצבה, ונ"ע בשינוי הלשון שלא כתב שאסור להן להקים מצבה ולעשות זרות.

ויש לבאר דבאמת אין איסור לבן נח לעשות זרות לנו, אלא שדין זה נאמר לישראל ש"אין מניחים אותם", שאנו הישראל לא נריכים להניח לגוים לעשות זה מפני שנראה כמו עבודה זרה. וכך הם הצעת דברי הרמב"ם שכתב זוה ג' דינים. א. בן נח שעובד ע"ז כדרכה חייב מיתה. ב. כשעובד ע"ז שלא כדרכה וכיוצ"צ אינו נהרג עליה, מ"מ אסור בכל, והיינו דאף דאין זה עבודה זרה ממש מ"מ גם זוה נאסר הבן נח. ג. כשהגוי עושה שלא לשם עבודה זרה כלל ובישראל הוא איסור והגוי לא מנזוה

שער הציין

[יא] ומפעלים שמיצרים הגוים בעולם זרות האסורות הנ"ל לנו, בזמנינו שאין ידנו תקיפה אין צריך למחות ולמנועם מלעשות זאת אף לדעת הרמב"ם:

איסור עשיית צורות שבמדור שבינה
(א) לצייר צורות. צמורה הקד' נאמר ז'
עניים והם: א. איסור עבודה

לעבודה זרה והוא שנאמר [יג] לא תעשה לך
פסל וכל תמונה אשר
בשמים ממעל ואשר
בארץ מתחת ואשר
במים מתחת לארץ, לא
בגון ד' פנים בהדי הדדי, ובן
שמשין שאפשר לעשות
להם ולא

תעבדם וגו', ודרשין במס' ע"ז [יד] אשר
בשמים - לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות.
ממעל - לרבות מלאכי השרת. אשר בארץ -
לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות. מתחת -
לרבות שילשול קטן [תולעת, רש"י [טו]].

ודכבמים הוסיפו לאסור אף צמולא כלים
ועליהם צורות חמה ולבנה מפני
שאפשר שעבדו להן, עיין מס' ע"ז [טז].

ב. איסור ציור צורות אף שלא עשאן לשם
עבודה זרה ולא עובדן, שנאמר [יז]
...אתם ראיכם כי מן השמים דברתי עמכם,
לא תעשון אחי אלהי כסף ואלהי זהב לא
תעשו לכם. ודרשין בגמ' [יח] לא תעשון
אחי - לא תעשון כדמות שמשי המשמשים
לפני צמרוס, כגון אופנים ושרפים וחיות
הקודש ומלאכי השרת, וכן חמה ולבנה
כוכבים ומזלות. וכן דרשין לא תעשון אחי -
כדמות ד' פנים בהדי הדדי [פני שור ואדם
ואריה וגו'] אחת דוגמת חיות הקודש
דכתיב אחי השרויות אללי, רש"י. כאשר
יתבאר ענין בעז"ה לקמן.

- א -

תנן במס' ר"ה [יט] דמות צורות לבנות היו לו

לרצן גמליאל צנצלל וצכותל עלייתו שבהן
מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראינו או
מה.

ופריך בגמ', ומי שרי והכתיב לא תעשון אחי -
לא תעשון כדמות שמשי
בתב, אסור (א) [צורות העומדות אחי,
רש"י], ומשני אמר אבי
לא אסרה תורה אלא
שמשין שאפשר לעשות

כמותן, כדמניא לא יעשה אדם צית תצנית
היכל וכו'. ופריך ושמשין שאי אפשר לעשותן
כמותן מי שרי והתניא לא תעשון אחי לא
תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני צמרוס.
אמר אבי לא אסרה תורה אלא דמות ארבעה
פנים בהדי הדדי [לגוף אחד כעין חיות הקודש
דהיינו אחי שכסא כבוד רכוב עליהן, רש"י].
והם פני שור אדם ואריה ושור [כ], אלא
מעשה פרנף אדם לחודיה תשתרי אלמה תניא
כל הפרנפות מותרין חוץ מפרנף אדם.
ומשני, לא תעשון אחי לא תעשון אחי. ופריך
וכשאר שמשין מי שרי והתניא לא תעשון אחי
כדמות שמשי, אמר אבי לא אסרה תורה אלא
שמשין שבמדור העליון [צרקיע שביעי, אבל
חמה ולבנה וכוכבים ומזלות צמדור תחתון הן
צרקיע שני, רש"י]. ופריך ושבמדור תחתון מי
שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה
כוכבים ומזלות וכו'. וע"ע לקמן.

ובתבא התוס' [כא], דכל אלו תירוצים של
אבי אמת הן, מדלא קאמר בכל אחד
ואחד אלא אמר אבי ש"מ שלא היה חוזר בו,
אלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור
שמשין של מטה כגון היכל ואולם, ואח"כ
לאסור שמשין שבמדור העליון כגון שרפים

שער הציור

[יב] סי' קמ"א סעיף ד': [יג] שמות כ, ד': [יד] מ"ג ע"ב: [טו] רש"י ר"ה כ"ד ע"ב:
[טז] פרק כל האלמים ושו"ע יו"ד סי' קמ"א: [יז] שמות כ, י"ט - כ': [יח] ר"ה כ"ד ע"ב, ע"ז
מ"ג ע"ב: [יט] כ"ד ע"א: [כ] רש"י ר"ה כ"ד ע"ב, ד"ה דמות, עיין יחזקאל א', י': [כא] ד"ה
לא אסרה תורה. וכ"ה בע"ז מ"ג ע"ב ד"ה לא אסרה:

ואופנים, וצשמים תחתונים חמה ולבנה וכוכבים ומזלות שהם קצועים צרקים שני. ואחר דמסקין דאף שמשין שצמדור תחתון אסור לעשות, פריך בגמ' היאך עשה

ע"כ. וצרבינו חננאל [כח] פירש לא תעשון אותי כגון דמות אדם שאני מראה לנציאים בחזיונם, כדכתיב ביחזקאל דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, ע"כ.

רבן גמליאל נורות ומשני בגמ' ג' צורות שרפים ואופנים (ב) האסורה, והאופנים תירושים. א. שאני רבן ומלאכי השרת (ג) ובן צורת אדם המותרים עיין לקמן גמליאל לאחרים עשו לו לבדו, כל אלו אסור לעשותם הלכה ז' [כז]. [עובדי כוכבים, רש"י] אפילו הם לגוי, ואם עובד ציור ותמונת אדם של דפרקים הוא [של חוליות]. ג. להתלמד שאני דמיא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להצין ולהורות. ודגה מבואר בגמ' לצורות האסורות, היינו שאסור רק לעשותם, אבל להשהותן, כגון כשלאחרים [גויים] עשו לו, אין צוה אסור. אך אמרינן בגמ' שיש צוה משום חשדא ופרש"י שלא יאמרו לה הוא עובד, ומש"ה רב יהודה שאחרים עשו לו אמר לו שמואל קמי עיניה דדין [פחות נורתו, רש"י] ואז ליכא חשדא, ואכל רבן גמליאל לא היה חשדא משום דרבים שכחי גביה וצרבים ליכא חשדא [כב].

(ב) ומלאכי השרת. נורת מלאכי השרת, כתב הר"ן [כג] ח"ל, וכן מלאכי השרת מפני שיש להם כנפים. צורת אדם (ג) ובן נורת אדם. בגמ' [כד] תניא כל הפרלופות מותרין חוץ מפרלופ אדם, אמר רב יהודה צריה דרב יהושע מפרקיה דרבי יהושע שמייע לי, לא תעשון אתי - לא תעשון אותי. ופירש הריטב"א ח"ל, פירוש כדרך שאמר הכתוב צמשליו על האדם צלם אלוקים עשה אותו ואע"פ שהוא משל חש הכתוב לעשייתו מפני כבוד של מעלה, מהר"ם, דשום נורה אסור לעשות אס הנורה צולטת וכו', אבל לצור צבעונים מותר אפילו לישראל עצמו לצור וכו'. ומשמע מדאסר לעשות חותם שוקע דמיירי אפילו צורת חמה ולבנה ואפילו הכי על ידי צבעונים שרי, וכן הוא בתשובת מהר"ם דלא שייך לומר דלא תעשה לך פסל צר במיני צבעונים שאינו לא צולט ולא שוקע, ולכן אותם המציירים נורות במחזורים ותפילות ליכא למיחש משום אסור עבודה זרה, עיי"ש. ובגמ' [כח] תניא, טבעת שחותמה [נורתה, רש"י] צולט אסור להניחה [משום חשד] ומותר לחתום בה [דכשהוא חותם שוקע החותם בשערה ואינו נראה מצחו, רש"י]. חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה [דכשהוא חותם הוא חותמה צולט, ולקמן פריך ה"נ יחוש לחשדא, רש"י]. ובר"ן [כט] הביא צוה ז' פירושים מהראשונים, הראשון הוא דעת הרמב"ן [ל] ח"ל הרמב"ן, ואסיקנא דדמות שמשין אפילו שצמדור התחתון אסורים, ונראה לפרש ולומר דלא שאל צולט ולא שאל שוקע, וכן צפרלופ אדם דלא תעשון כתיב ולא

שער הציון

[כב] אמנם ישנם ראשונים דס"ל דאסור לשהותן מדאורייתא, וכאשר יתבאר לקמן ס"ק ד', עמ' רל"א: [כג] ע"ז, דף י"ט ע"א מדפי הרי"ף: [כד] ע"ז מ"ג ע"ז: [כה] שם: [כו] עמ' רל"ז: [כז] ס"ק ה': [כח] ע"ז מ"ג ע"ז: [כט] עמ' י"ט ע"א מדפי הרי"ף: [ל] שם מ"ג ע"ז:

ובחבמות אדם [לד] הציא דעת השו"ע דרך צורה זולטת אסור. והוסיף אח"כ [לה] דעת הרמב"ן והר"ן דאף צורה שוקעת אסור, וסיים, וראוי לחוש לדבריו. **בפתחי תשובה** [לו] הציא מהיערות דבש שמוהיר מאוד שלא להיות בתוך הצית צורה מזויר צכותל או צלול אף דעל פי הדין אין איסור רק בצורה זולטת מ"מ יש להזהר, עיי"ש.

ובענין תמונה וציור שאינו זולט ואינו שוקע כתב הט"ז [לז] וז"ל, ונראה לציור הוא עדיף מפילי ממשוקעים דאין ציור שום ממשות, ומכל מקום נראה דאין שמו"רים צמחורים צתפילת הגשם צורות המולות לא יפה הם עושים, כיון שהם מתכוונים לעשות צורת המולות, עכ"ל.

בישבו מסיום דבריו לציור לאו שפיר דמי, אלא צא לתרץ לדעת הרמב"ן דס"ל דגם שוקע אסור שאין זה אלא חילוק ליישב את צורת כוורא שצייר רב.

והשי"ך צנקודת הכסף כתב וז"ל, ומה שכתב [הט"ז] לחלק בין ציור דעדיף ממשוקעת, אינו נכון כלל כדמשמע מכל הפוסקים, אלא הנכון כמ"ש בש"ך, עכ"ל. ועיין לשון הרמב"ם [הל' ע"ז פרק ג' הל' י'] שכתב בענין האיסור של צורת אדם וז"ל, אבל אם היתה הצורה משוקעת או צורה של סמנין כגון הצורות שעל גבי הלוחות והטבילות וכו' הרי אלו מותרות, עכ"ל.

ובעצם ציור צורת אדם, דעת השו"ע [לח] שהציא דעת יש מי שאומר שלא אסרו בצורת אדם אלא דוקא בצורה שלימה בכל איצריה, אבל צורת ראש או גוף בלא ראש אין בה שום איסור, לא צמוצאו ולא צעושה

פליג רחמנא בין זולט לשוקע, אלא בשאחריים עשו לו אמור רבנן דשוקע מותר וזולט אסור משום חשדא, והא דחניא טבעת שחותמה שוקע מותר לאו בדמות שמי מרום אלא בשאר צורות היא [צורת צהמה חיה ועוף [ל"א]] דכיון דזולטות נינהו איכא למיחש לחשדא שמה צורה נעצדת היא וכו', עכ"ל. והן צרייתא טבעת שחותמה זולט איכא מאן דאמר דלא בדמות שמי מרום שאסרה תורה לעשותן איתניא, דרחמנא לא פליג בכל מה שאסר לעשותו בין זולט לשוקע, אלא בשאר צורות היא שאע"פ שמוותרות מן התורה בין לעשותן בין לקיימן כל שהן זולטות אסורות מדרבנן משום חשדא, וכשהם שוקעות מותרות דלכא חשדא, וכן נמי צורות שצמדור התחתון שאסרה תורה לעשותן.

עוד שיטה הציא הר"ן, על דרך רבינו מאיר ז"ל, ושבמדור התחתון זולטות אסור לקיימן משום חשדא, שוקעות מותרות דליכא חשדא וכו', וסיים הר"ן, וכלשון הראשון יש לי להכריע, עכ"ל.

ובמור כתב, ... צמה דברים אמורים צזולטת אבל בשוקעת כאותה שאורגין צצגד ושמניירין צכותל מותר לעשותן וכו', והרמב"ן הוסיף עוד, צורת אדם וכל שמיים צצמרום שאסורין בין צזולטת בין בשוקעת, ולא מפלגיין בין שוקעת לצולטת אלא בשאר צורות דטעמא משום חשדא.

אבל צרמב"ם [לב] וצשו"ע פסקו דמדור שכינה וצורת אדם אינו אסור אלא רק כשהיא זולטת. וצט"ז [לג] תמה על השו"ע שלא הציא דעת הרמב"ן, וסיים, ולענין הלכה ודאי שאין להקל כלל נגד דברי הרמב"ן, והטור מסיק כן וכן הר"ן.

שער הציור

[ל"א] עיין ביאור הגר"א ס"ק כ"א: [לב] פ"ג הל' י': [לג] ס"ק י"ב: [לד] כלל פ"ה דין ג': [לה] שם דין ח': [לו] ס"ק ז', מוצא לקמן עמוד רמ"א: [לז] ס"ק י"ג צסופו: [לח] צסעיף ז':

(וכן נוהגין). ובש"ך [לט] ובט"ז [מ] הביאו מהסמ"ג דפסק לאפילו באדם אין חילוק ולעולם אסור, והמחמיר בכל זה תבוא עליו ברכה.

היוצא מב"ה הנ"ל:

א. דעת השו"ע בצורת אדם לאסור דוקא צורה שלמה ראש עם גוף, ודוקא כשהיא בולטת.

ב. הט"ז הביא לחוש לדעת הרמב"ן בצורת אדם אסור אף בשוקעת.

ג. וכן הביאו הט"ז והש"ך דעת הסמ"ג לאסור אף צורת ראש לבד. ובש"ה [מא] כתב דכשר הדבר שלא לנהוג להקל רק בצורת הראש.

ד. לענין ציור איכא חולקין וסוברין דלא הוי אפילו שוקעת, ולפי"ז אף להרמב"ן מותר, אף מסקנת הט"ז נראה לאסור, וכן דעת הש"ך דאף ציור אסור.

א"כ בתמונת אדם שהוא ציור פנים לחוד בלא גוף, לדעת השו"ע מותר משני טעמים, א. דראש לחוד מותר. ב. דאינו בולט. וי"א דאף להרמב"ן דאוסר צורת אדם בשוקע, תמונה וציור אין זה שוקע.

א"א אם נחמיר דאף ראש לחוד אסור וכהסמ"ג, ונאסור כהרמב"ן אף בצורה שוקעת, נאסור אף ציור.

וזוה מה שמביא ציד אפרים בשם היעב"ץ דרוב הפוסקים ככולם מתירין בכה"ג,

ומ"מ החכם צבי לא נתן שיעשו תמונה ממנו.

ובמ"ז להשהות תמונה בצית משמע מדברי היעב"ץ שאין חשש אף להנ"ל, ועיין

בפתחי תשובה [מב] שהביא בשם היערות דבש

דמ"מ אין לתלות תמונות על קירות הבית [מג].

עוד במה ענינים:

א. להנך פוסקים דתמונת אדם אף אם אינה שוקעת נמי אסור, מהאי טעמא נמנעו הגדולים להטלטל משום לפני עור של הנלם, והיינו דס"ל דאין חילוק בין שוקעת למצויר, אמנם לקיימה אין אסור.

ב. מ"מ אותם שאינם נותנים לנלם את עצמם וכו"ל, מ"מ מדיני חו"מ אי אפשר לאסור על חצירו לנלמו.

ג. החזו"א לא הרשה לנלמו במלמה, אלא"כ לצורך גדול וע"י גוי, כגון לצורך פספורט. וכן נהגו הרבנים צדורות עברו [מד].

ד. במלמות דידן, ובפרט מלמות דיגיטליות, העולם לא מחמירין בזה כהרמב"ן, ועכ"פ שמה בגלל זה החמירו הדיקים שלא ינלמו אותם.

ה. צורת אדם, לעשותה משלג או מפלסטלינה, אם זה צורה שלימה של הראש, ידיים, רגלים וכל הגוף, אסור לעשותו, אף אם אין זה את איברי פרוצוף הפנים.

ואם אין זה את כל הגוף, אם יש זה את איברי פרוצוף הפנים אסור. ואם פוגם מותר.

ו. לעשות צורת אדם שנקרא דחליל להצריח את העופות מהשדה, צריך לפוגמו.

ז. לצרוא אדם ע"י ספר היצירה, עיין מ"ב [מה] אם מצטרף לעשרה ולכל דבר שבקדושה, שצ"ן לתשובה חכם צבי [מז]. ועכ"פ

אם דנים אם אפשר לזרפו למנין או הוא יהודי ולא רק אדם, וזה אין שייך לאיסור של לא תעשון אתי. [ועי' חזו"א סי' קט"ז א']

שער הציון

[לט] ס"ק ל"ב: [מ] ס"ק ט"ו: [מא] הוצא בפתחי תשובה ס"ק י"א: [מב] ס"ק ו': [מג] דרוש ב', עמוד מ"ט, ד"ה ומאוד יש. מועתק לקמן בעמ' רמ"א: [מד] א"ה: סיפר רבינו שליט"א שיש לו תמונה של עצמו - אחת ויחידה מימי ילדותו, כשהיה בן ג'-ד' שנים, ואכלס בצית לא נלמו אף את החינוקות, אך פעם באה אליהם קרובת משפחה מוילנא, והיא נלמה את הילדים, ואמר רבינו אז [בילדותו] "אני רוצה להיות אדם ולא תמונה": [מה] סי' נ"ה ס"ק ד': [מז] סי' צ"ג:

ממבע ועליו נורת פני אדם, אין לעשותו. לעשותן ולהשהותן, אצל צאותן הנ"ל [נורת אדם, חמה ולצנה] אסור לעשותן אף בשוקעת ראש גולם

בשזיית שאילת יעצ"ן [מ] שכתב ואף באחרים עשו ושוקעת להשהותן וכו'. ודעת תוס' ורא"ש דמן המורה אין אסור

הרא"ש נורת ראש בלא גוף היינו דוקא ראש בצורה גולמית בלא פרטוף, אצל פרטוף אסור אף בצורת פנים לבד. והיינו דאם אין פרטוף אין שם נורת אדם עליה אלא בשלמותה באצריה. ולכאורה לפי זה ינא חומרא לענין

בוכבים עשאם לו לבדו (ד) אסור להשהותם: וברמ"א כתב, ומיהו אם מוצא אותם מותרים, מלבד בחמה ולבנה שדרך העובר בוכבים לעבדם, או שיש הוכחה שעשאן לעבדן שאז אסור בכל הצלמים כמו שנתבאר בריש הסימן (טור):

ואדם וד' פנים ומדור העליון ומחמון ודוקא בולטות, ובמדור מחמון אף שוקעות, ומדרבנן אסור אף להשהותן אותן שאסור לעשותן משום חשדא דעשייתן, עיי"ש.

ובדעת הרמב"ן כתב הגר"א שם שהחשדא בצורות בהמה חיה ועוף היינו משום חשד עבודה זרה. ודעת תוס' והרא"ש החשד משום עשייתן. ולמעשה צשו"ע כתב נורות שרפים ואופנים וכן נורת אדם אסור להשהותם, וכתב הט"ז [מט] הטעם משום חשד שיחשדוהו שעובד להם. וכ"כ הש"ך [נ] משום חשדא, והיינו בצורות האסורות לעשותם מדאורייתא אין אסור מדאורייתא להשהותן, ומדרבנן אסור להשהותן משום חשדא.

צוצות שיש להם את כל האצרים שלא יועיל פחיתת הנורה. ואמנם זה אינו, דאם פחתו הנורה הרי רואים שמקר וזהו נורה מקולקלת וזה יותר גרוע מאשר לעשות נורת הראש כשהיא גולם.

ע"כ כן אף אם ננקוט כדברי השאילת יעצ"ן, אף בגוף שלם שפיר מהני לפחת ולקלקל נורת פרטוף הפנים, וכן סוגיא דעלמא שפוחתין הנורה ומשהין אותה.

שהיית צורות שבמדור העליון ובמדור תחתון (ד) אסור להשהותן. עיין בסוגיא דמס' ע"ז וצמס' ר"ה שם. והנה נחלקו רבותינו הראשונים צענין שהיית נורות האסורות כשנעשו ע"י אחרים. ובציאור הגר"א [מח] הציאם וכתב, דעת הרמב"ן והר"מ מרוטנבורג ס"ל דמס"כ משום חשדא היינו בשאר נורות בהמה חיה ועוף ובאותן חילוק צין בולטת לשוקעת, דבשוקעת מותר

ובבחיבת אדם [נא] כתב, ונראה לי לנורת אדם צומן הזה מותר להשהותן דכיון דאינו אלא משום חשד וידוע דצומן הזה אין עובדין לנורת אדם, ואותו שנעבד עושין אותו משונה, וכן מתלמידיו הנעבדים יש בכל אחד מהם סימן ואלו דאי אסור להשהותן, אצל שאר נורת אדם, ומכל שכן אם סימא עינו וכיונא צו מותר דאין צו משום חשד, עכ"ל.

שער הצייון

[מ] ח"א סי' ק"ע, מוצא צפ"ת ס"ק י': [מח] שם ס"ק כ"א: [מט] ס"ק ט': [נ] ס"ק כ"ג:

[נא] כלל פ"ה דין ו':

שער הצייון

שער הצייון

מזי שיש לו "צוזה" שלימה, אפילו רק הראש לצד, אם הוא נורה צולטת של הפנים, של העיניים, אף, אוזניים, לכתחילה יעשה צו פגימה הניכרת כגון צאף או צאזון וכדו', צאופן שיהיה ניכר שהוא חסר, ומ"מ אין לגעור על אלו המשהים נורות אלו כמצואר צחכמת אדם הנ"ל שצומן הזה אין משום חשד לעשותם, שאין דרך לעבוד נורות אלו, ומ"מ ראוי להחמיר ולפגום אותם פגימה הניכרת.

אם יש לו "צוזה" עם אצרי הראש צולטים, ומקום האזניים מכוסים בשערות או בכובע, וצמציאות אין שם אזניים כלל, גם כן דינו כנ"ל דראוי להחמיר ולפוגמו כיון דנראה נורה שלימה. וב"ז זה אמור רק לגבי האיסור להשהותן דאסור משום חשד, אצל לעשות נורת אדם הרי זה איסור דאורייתא, ואסור אף כשאין דרך לעבוד נורות אלו. לפיכך אם נשבר היד או הרגל של ה"צוזה", יש צוה חשש איסור דאורייתא להחזירם, דנמנא עושה נורת אדם בידיים ועובר משום "לא תעשון אחי". מודבקות שעליהם מנויירים נורות האסורות לעשותם כגון נורות אדם או שמש ירח וכוכבים, אפשר שהמסיר את המדבקה עם הניזור ומדבקה במקום אחר חשיב עשייה, ולא רק שהייה. וכן ללסל במכונת נילוס ניזורים האסורים

והוסיף בשו"ע עוד, במה דברים אמורים (ה) בבולטות, אבל בשוקעת כאותם שאורגים בבגד ושמצייירים בבותל בסמנין מותר לעשותם וכו'. ואם הם (ו) להתלמד להבין ולהורות בו בולן מותרות אפילו בולטות: וברמ"א, (ויש מתירין בשל רבים דליבא חשדא) (טור צסס הרא"ש):

עשיית צורות

האסורות להתלמד

להתלמד (ו)

להבין

וללהורות. צמס' ר"ה

[נב] פריך על הא דתנן

דמות נורות לצנה היו לו

לרצן גמליאל ומי שרי

והתניא לא תעשון אחי

לא תעשון כדמות

שמישי המשמעין לפני

כגון חמה ולצנה וכו'.

ומשני בחד מן המירוצים, ואיצעית אימא להתלמד עבד וכתב [נג] לא תלמד לעשות - אצל אחת למד להבין ולהורות, ע"כ. ופרש"י צמס' שבת [נד] להבין, שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נציא שקר לפניך שתבין שהוא מכסף, עכ"ל. ובאמת צכישוף זה ענין אחר, דהתם צריך לדעת הכישוף כדי לתפוס שהוא נציא שקר שלא יאמר שזה מופת, ולכן מותר להתלמד מהו כישוף, אצל לענין איסור לא תעשון, הרי זה נורה שהחורה אסרת לעשותה, אלא דילפיין דיש היתר כשהוא ע"מ להתלמד.

והרא"ש [נה] הביא את תירוצ הגמ' הנ"ל,

וכן הרי"ף [נו]. אצל הרמב"ם

השמיטה, וכבר הקשה הצ"ח"ל, ומכל

מקום על הרמב"ם ז"ל יש לתמוה שהוא ליה

לכתוב דלהתלמד מותר לעשות, עכ"ל. [נז].

ויש לעיין בגדר ד"אחת למד להבין

שער הציון

והנורות", כגון העושים ניירות לילדים
בפרשת בראשית של חמה ולבנה לקדר
הצריאה, וכן בפרשת וישב שמניירים חלום
יוסף, השמש ירח וכוכבים האם זה נחשב
להתלמד. ועיין בט"ז

מותר לצייר את החמה בשלימותה
בשקיעתה, כדי ללמד לילדים את
שקיעת החמה וללמד

בשב"ע [ט] בתב, יש מי את זמן הדלקת הנרות
שמניירים שאומר שלא אסרו בצורת אדם לשבת, או זמן תפילת
במחזורים בתפילת גשם

נורות המזלות, לא יפה הם עושים, כיון
שהם מכוונים לעשות צורת המזלות, ע"כ.
והש"ך בנקה"כ שם השיג ע"ז וכתב וז"ל,
גם מה שחלק על המניירים הי"צ מזלות
במחזורים אינו כלום דהדבר פשוט דהוי
להצין ולהורות, ועוד דאינו צורה גמורה,
עכ"ל.

ובשב"ת חתם סופר [טז] נשאל אם מותר
לעשות צורות האסורות ולפסול
אזנים כדי שיעשה הוא אומן להתפרנס
מעשיית צורתו לנזי לפני מלכים, ואם יעלה
להיות אומן דבדב ישתדל לעצמו להציא
משרתים אינם נימולים לגמר צורות ההמה,
אך עתה בעת לימודו צריך לגמור הרבה
צורות, אם זה בכלל למד להצין ולהורות, וכתב
החת"ס, ויפה השיב פר"מ נ"י להצין
ולהורות דהתם הלכה למעשה, אבל ללמדו
לעשות לא הותר.

ופי"ב החת"ס שם, מ"מ לא ידעתי שום
היתר, אך נראה לי דבקה"ל יכול
להשתדל בצוא יומו לעשות צורות כנ"ל יניחנו
סומא בעין אחת ויגמרו אחד משארי
תלמידים אינם נימולים העומדים שם, אם כה
יעשה ויתפרנס בהיתר ולא באיסור יהיה ה'
עמו וכו', עכ"ל.

והנה זה פשוט דאסור לעשות צורות כדי
להתלמד לעשות צורות, שהרי זה מה
שאסרה תורה לעשות צורות, אלא ההיתר
להתלמד הוא להתלמד דברים אחרים מן
הנורה.

ובן אסור ללמוד או ללמד היאך לעשות
ניירות של שמש וירח או צורות אדם,

וגראה דהציאור בש"ך דזה מיקרי
להתלמד, אף שידע ומכיר את
הצורות הללו, מ"מ כדי להמחיש לנגד עיניו
את תמונת וענין המזלות הרי הניירות הללו
מועילים לו ללמודם ולהציגם, וא"כ י"ל
דגם הילדים ודאי יודעים ומכירים את
השמש והירח, מ"מ הניירות הללו צאים
לומר להם שהחמה והלבנה שאתם מכירים,
זה הצריאה. וכן ניור חלום יוסף שירגישו
ויחשו הילדים מה היה החלום וי"ל דכל זה
בכלל להתלמד.

אמנם אם מניירים להם סתם ולא כדי
ללמד, אסור.

ובן בספרי קריאה לתינוקות, אם מניירים
להם כדי ללמדם וכנ"ל מותר, אף שהם
יודעים כבר מהו חמה ולבנה.

אבל ניירות סתם בספרי קריאה, לא מיקרי
להתלמד.

מותר לצייר מפת הכוכבים כדי לידע היאך

- ב -

באופנים האסורים, אלא"כ עושה אותן נורה

שאניה שלימה, או ירח שהיא פגומה.

צורה שלימה וצורה שאינה שלימה

(ז) בצורה שלימה. כתב הרא"ש [סא] ו"ל,

והאי דאסרינן

נורת אדם ודרכון דוקא

בגולם שלם, אבל נורת

הראש בלא גוף שלם

מותר, ולא תעשון אותי

דרשינן, וגם חשדא ליכא

אם אין כל הדמות שלם,

עכ"ל.

וב"ב בתוס' [סב]

ואנדרטוי דקא

חייש לחשדא היינו

משום שהיה ללם דמות

אדם כל גופו צידים

ורגלים, עכ"ל.

והאיסור לדעתם

דוקא ראש

עם גוף, והיינו גוף שלם

עם הרגליים.

והפ"ז [סג] והש"ך

[סד] הביאו

דבסמ"ג נוטה לאיסור

אפילו פרצוף אדם לבד.

ומה שכתב הרמ"א

"וכן נוהגין" לאסור רק כל הגוף ולא

הפרצוף לבד, הביא בפתחי תשובה [סה]

בשל"ה [סו] כתב דכשר הדבר שלא לנהוג כן, ע"ש.

ובחכמות אדם [סז] כתב דראוי להחמיר

ובתוס' [עב] כתבו ו"ל, ומיהו אותם נורות

דהוא איסור תורה [סח].

ומהו "נורה שלימה" האסורה:

במס' ע"ז [סט] אמר ליה שמואל לרב

יהודה שינא, סמי עיניה דדין.

ופרש"י, פחות נורתו.

וצמס' ר"ה [עז] פרש"י,

כלומר השחית נורתו.

והשי"ך [עא] כתב

ו"ל, ונראה

דכל נורות דאסרינן

אינם אסורים אלא

בנורה שלימה ממש,

כגון נורת אדם בשתי

עינים וחוטם שלם וכל

הגוף וכיוצא בו, אבל לא

חצי הציור כדרך קצת

המציירים עד אחד של

הנורה וזה אינו אסור

נ"ל, עכ"ל.

יחזי נורה" שמותר,

היינו שרואין

רק חלק אחד מן

הפרצוף כגון עין אחת

כגון שמציירים את

האדם מן הצד [מה]

שנקרא בזמנינו תמונת

פרופיל, אבל אם רואים

את כל פרצוף הפנים ולא רואים את אחריו,

אין זה נחשב חצי נורה אלא נורה שלמה

ואסור לעשותה.

וכן נוהגין

לאסור רק כל הגוף ולא

הפרצוף לבד, הביא בפתחי תשובה [סה]

בשל"ה [סו] כתב דכשר הדבר שלא לנהוג כן, ע"ש.

ובחכמות אדם [סז] כתב דראוי להחמיר

ובתוס' [עב] כתבו ו"ל, ומיהו אותם נורות

דהוא איסור תורה [סח].

שער הציון

[סא] ע"ז פ"ג ס' ה': [סב] שם מ"ג ע"ז ד"ה שאני: [סג] ס"ק ט"ו: [סד] ס"ק ל"ב:

[סה] ס"ק י"א: [סו] דף ע"ג ע"ב: [סז] כלל פ"ה דין ד': [סח] ע"י מ"ב הל' שבת ס' ש"א

סעיף י', ס"ק מ': [סט] מ"ג ע"ב: [עז] כ"ד ע"ב ד"ה סמי עיניה: [עא] ס"ק כ"ה:

[עב] ע"ז מ"ג ע"א ד"ה לא תעשון:

בדקמה מותרין כיון שאין להם פרטוף שלם
אלא חצי פרטוף, עכ"ל.

ומי שיש לו "צובה" שלימה, אפילו הראש

בלבד, אם הוא נורה בולטת של פרטוף
הפנים, לכתחילה יעשה

זה פגימה הניכרת, כגון ג. כתב בשו"ע [עו] צורות (ח) אחי - לא תעשון

באף או צעין באופן חמה ולבנה ובוכבים אסור בין שמי המשמשין לפני
שיהיה ניכר שהוא חסר,

ומ"מ אין לגעור על אלו שמקיימין צורות אלו
[עג], ומ"מ ראוי להחמיר לפגום בהם פגימה
הניכרת.

"בובדה" שחסר לה האזניים, אפשר שאין זה
חסרון אחרי שכל צורת הפנים
קיימת.

צורת הפנים עם צ' עיניים ועם אוזן אחת,
אפשר דמיקרי נורה שלימה, ורק
כשיש עין אחת היא חצי נורה ומותר.

ישנם "צובות" שצמקום העיניים, יש חור,
ונראה כמו עין, נראה דחשיב עין
כיון שנראה כעיניים ואסור לעשותם.

לפגום סגי לפגום ראש אוזנו או ראש
חוטמו, ואין צריך לפגום את כל
החוטם, ועיין לשון החתם סופר [עד] שכתב,
ואמנם שיעור פתיחות הנורה גם זה נראה
פשוט דסגי בקוטע ראש אוזנו או ראש
חוטמו, עכ"ל.

ראש של "צובה" בלי שאר הגוף, שאין זה
נורה בולטת של החוטם והפה אלא רק
מזויר זה האזניים, חשיב רק כזויר, ולפי פסק
השו"ע אין צוה אסור, ואם מחמירים בציור
וכמ"ש הש"ך, א"כ אסור לעשותו אלא"כ פוגמו.
בשו"ע הלכות פורים [עה] כתב הרמ"א,
מה שנהגו ללבוש פרטופים בפורים

וכו', עיי"ש. ועכ"פ יש להקפיד לא לעשות
באופנים האסורים אלא"כ פוגמם וכנ"ל.

צורות חמה ולבנה ובוכבים

(ח) צורות חמה ולבנה וכוכבים. במס' ע"ו

[עד] חניא, לא תעשון

[עו] צורות (ח) אחי - לא תעשון כדמות

שמי המשמשין לפני

צמקום כגון חמה ולבנה

ומזלות. וכתבו החס"ד [עח] ואומר ר"י ור"ת

ורצ"א כי צממה ולבנה ומזלות אין חילוק בין

בולטין לשוקעין, וכן ברכיע שקועין הם, ולא

מפליג דהכי אלא גבי פרטופין וכיוצא בהן.

והחס"ד במס' ר"ה [עט] כתבו, דגבי לבנה אין

חילוק כיון דאיהו בולטת ברכיע. וברא"ש [9]

כתב, דצממה ולבנה כוכבים ומזלות אין חילוק

בהן בין בולטין לשוקעין כי נראה צעיניו

כשוקעין ברכיע, ואין חילוק לשוקעין אלא

בצורות ובפרטופות, עכ"ל.

כתב הט"ו [א9] וז"ל, ונראה דזויר הוא

עדיף אפילו ממשוקעים, דאין צויר

שום ממשות, ומכל מקום נראה דאותן

שמזיירים צמחורים צתפלת גשם נורות

המזלות לא יפה הם עושים כיון שהם מכוונים

לעשות צורת המזלות, עכ"ל.

ובבגדודות הכסף כתב על זה וז"ל, וגם מה

שכתב [הט"ו] לחלק בין צויר

דעדיף ממשוקעת אינו נכון כלל כדמשמע

מכל הפוסקים אלא הנכון כמ"ש בש"ך ע"ש.

ויש להעיר ממה שפירש רש"י ביהושע [פב]

עה"פ ויקצרו אותו [את יהושע] בגבול

נחלתו צתמנת קרח וגו'. ופרש"י, כך שמה

וצמקום אחר הוא קורא אותה תמנת חרס על

שם שהעמידו תמונת החמה על קצרה, ר"ל

שער הציור

[עג] ע"י חכמת אדם כלל פ"ה דין ו' שכתב שזמן הזה אין חשד להשהותן כיון שאין דרך לעבוד עבודה זרה
בצורות אלו, עיי"ש: [עד] שו"ת ח"ו תשובה ו': [עה] או"ח סי' תרצ"ו סעיף ח': [עו] סימן
קמ"א סעיף ד', בקופי: [עד] מ"ג ע"ב: [עח] ד"ה והא ר"ג: [עט] ד"ה והא רבן גמליאל:

[9] ע"ו פ"ג סי' ה': [א9] סס"ק י"ג: [ב9] כ"ד, ל':

זה הוא שהעמיד החמה וכל העובר עליה אומר חבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת, עכ"ל.

ורש"י בשופטים [ג9] פירש, על שם שהעמידו תמונת חרם על קברו כלומר חבל על אדם שהעמיד החמה ומוטל בקבר, עכ"ל.

ובמודבר רבה [ד9] איתא, סימנין היו לכל נשיא ונשיא, מפה וצבע על כל מפה ומפה כצבע של אצנים טובות שהיו על לבו של אהרן וכו', יששכר ספיר ומפה שלו כצבע שחור דומה לכחול ומזייר עליו שמש וירח על שם ומצני יששכר יודעי צינה לעמים, ע"כ. אא"כ נימא דנעשו ע"י נכרי בקברו של יהושע, או דהם היו פגומים, וכו'.

ציור וציצום חמה וצבנה, וחלק מן

החמה והצבנה

לצייר את החמה אסור, דנמצא שהוא כותב ציור החמה ואסור, אולם לאחר שהתחיל שקיעת החמה מותר לצייר את החלק של החמה הנראה לעינינו, היות ואין צורתה שלמה.

לצייר מקצת הלצנה כמו שנראה בתחילת החודש, מצוהר בגמ' שאסור מהא שהקשו היאך עשה רבן גמליאל צורת לצנה, והרי עשה צורות של תחילת החודש לעדים. וצ"ע מאי שנא חמה שמותר לציירה כשהיא פגומה, היינו שאינו מצייר את כל צורת החמה, ואילו לצנה אסור לצייר אף רק חלק מן הלצנה.

והגר"א שהאסור לצייר צורת הלצנה, אינו שאסור לצייר את הכדור שעליה נראית הלצנה, אלא לצנה נקראת מה שאנו רואים את זוהר החמה שמאירה אל הלצנה,

זה מה שנראה לעינינו זה אסור לצייר. וממילא כיון שהדרך שהחמה מזהירה אל הלצנה הוא שבתחילת החודש מזהיר רק חלק קטן מן הכדור, ובהמשך הימים זה מזהיר יותר ויותר, הרי שמה שנראה לעינינו זה כל הלצנה, ובתחילת החודש שנראה לעינינו רק חלק קטן, הרי זוהי כל הלצנה, ומי שעושה או מצייר חלק קטן זה הרי זו כל הלצנה, ומשום"ה הקשו היאך עשה רבן גמליאל צורות לצנה, דאין זה לצנה פגומה אלא צורתה השלמה.

משא"כ החמה תמיד בכל ימות השנה היא אותה חמה בשלמותה, לכן אם מצייר את החמה בשקיעתה, שלא נראית אז כל החמה, הרי זה פגימה בחמה וכמו דאמרו בגמ' סמי עיניה דדין דהוא פגימה בצורה, אבל המצייר לצנה בצורה שנראית לנו בשאר ימות החודש אין זה פגימה וכנ"ל.

ולבן הרובה לצייר דמות לצנה, יש לו לצייר צורת לצנה פגומה, כגון שכל החודש לא נראה כן, או צורת לצנה שהעננים נכנסים לתוכה ומכסים את מקצתה.

אב"ד חמה אסור לצייר רק כשהיא שלימה וכנ"ל, ומשום"ה אסור ללסס החמה קודם שקיעתה דנמצא כותב ציור החמה שאינו צולט, אבל לאחר שהתחיל שקיעתה מותר ללסס החמה.

אע"פ שהכוכב הוא עגול כמו החמה והלצנה, מ"מ היות שנראה לנו כאילו יש לכוכב זנבות, כאילו יוצאים ממנו ניצוצות, על כן נקבע אסור צורתו בצורה הזו. ואסור לצייר צורה הזו, אבל אם פוגם קצת מהצורה הזו, כגון שמחסר קצת מהצורה העגולה או מן הזנבות שפיר דמי ומותר.

ודע שלא כל צורה הדומה לזה אסורה,

שער הציון

[ג9] ז', ט': [ד9] פ' במדבר פ"ב, ז', באותות:

ונראה להגדר צוה הוא כך: שאם הציור נראה שיש בו מרכז וממנו יוצאים זנבות ונילוזות, קרניים, אסור.

צורות עגולות בלבד בלי הזנבות, אין אסור. צורת מגן דוד, מותר לצייר, כיון דאין זה צורת כוכב.

המבואר ברבותינו הראשונים ז"ל דאסור ציור חמה ולבנה וכוכבים הוא בצורה הנראית לנו בשמים, אף שאין היא הצורה האמתית, ועל כן נראה שאם מצייר צורת שמש בלי לצבוע בתוכה אין זה בכלל האיסור, והאיסור הוא כל שצבועה בצבע שיהיה דומה קצת לשמש, באופן שנראית לנו שזוהי צורת החמה, ושנעשה לשם חמה.

במסתברא שגם המצייר חמה ולבנה באופן שמצייר בצבע מסביב ובתוכו נשאר חלק לבן בצורת השמש והירח, דחשיב עושה הצורות האסורות לעשותם.

צורות חמה ולבנה וכוכבים על בגדי ילדים, סדינים וכיוצ"ב, יתבאר לקמן.

זה שמציירים ציית הכנסת על התקרה וזכר לכוכבים צריקע, אין כאן שום היתר בעשייתן, אלא עשה אותם בצורה משונה באופן שלא נראה ככוכבים ממש, או שהם פגומים. ומ"מ לפעמים ישנם כוכבים על הפרוכת לגוי בצורת מגן דוד וזה מותר, שזה ציור בעלמא ולא כוכבים.

בגדי ילדים, סדינים שמצויר בהם

צורות חמה ולבנה וכוכבים

בגדי ילדים, שמיכות וסדינים שעל גבי מיטות הילדים, ומצייר בהם צורות האסורות כגון צורת אדם שהיא בולטת, או צורות חמה ולבנה וכוכבים שאסור לעשותם בין שהם בולטות או שוקעות, הרי אסור

להשהותם מפני החשד וכמו שנתבאר לעיל. והנה לדעת החכמת אדם [כלל פ"ה דין ו'] וז"ל, ונראה לי לצורת אדם בזמן הזה מותר לשהותן דכיון דאינו אלא משום חשד, וידוע דבזמן הזה אין עובדין לצורת אדם, ואותו שנעבד עושין אותו משונה, וכן מתלמידיו הנעבדים יש בכל אחד מהן סימן ואלו ודאי אסור להשהותן, אבל שאר צורת אדם, ומכל שכן אם סימא עיניו וכיוצא בו דאין בו משום חשד, ע"כ. אם כן אין לנו להחיר משום חשד בזמן הזה אלא על מה שחדש צוה החכמת אדם והוא על צורת אדם וכמו שביאר שם "שאותו שנעבד עושין אותו משונה", ועל שאר צורות האסורות לא דיבר מהם להחיר, והרי ידוע שבהרבה ארצות עובדים לשמש ולירח וכוכבים, ממילא הדרא דינא הקבוע בשו"ע וברמ"א ושאר פוסקים דאיכא בהם משום חשד, הן חשד שעובד להן. והן חשד שעושה לעבודה זרה. ובזמנינו שכל העולם כמין ארץ אחד, שידעים מה נעשה ומה יש בקצה העולם אין לומר שבמקומותינו לא עובדים וליכא חשדא וכנ"ל.

וצ"כ, בגדי ילדים שיש בהם צורת אדם, יש מקום להקל בזמן הזה וכנ"ל, אבל צורות חמה ולבנה וכוכבים, אין לנו אלא מה שנקבע בשו"ע ובפוסקים שאסור להשהותם משום חשד, והחכמת אדם לא היקל בצורות אלו, והענה לפגום קצת את הצורה כגון לארוג על זה צורה אחרת, או לפגום בשאר ענינים.

ובי"ב בגדי ילדים שמציירים אותם במפעלים שלא מצוי בהם עובדי עבודה זרה, מקתברא דכיון שהם מציירים כמויות גדולות לבגדי ילדים אין צוה משום חשד, ואין צריך לפגום הצורות.

מזלות

במס' ע"ז [97] תניא, אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות. והט"ז [19] נקט דלאו דוקא שאסור לצייר את כל הי"צ מזלות יחד אלא אף מזל אחד כגון זורת ארי ושור אסור, עיי"ש.

אבל הש"ך [19] כתב וז"ל, הלכך נראה דהא דאמרין דמזלות אסורים, היינו כל הי"צ מזלות ביחד דומיא דארבעה פנים להדדי כן נראה לי, עכ"ל.

בית הכנסת שיש בכל חלון זורת מזל אחר, ובס"ה יש כל הי"צ מזלות, אפשר שזה מיקרי שצייר כל המזלות ויהא אסור אף לדעת הש"ך.

עוגיות בצורת ירח

במסכת ברא שמואל לעשות מצנץ עוגיות בצורות ירח וכיוצ"ב, דגדר האיסור של לא תעשון אחי ודרשו לא תעשו כדמות שמשי, היינו כשעושה זורה שזוהי התמונה של הדבר, פירוש אם רואים להראות את הצורה של הלבנה משתמשים בצורה זו להראותה, כגון אם רואים ללמד ילד זורת אותיות א-ב זה חשיב תמונת הדבר [אלא דחשיב להתלמד], אבל העושה עוגיות מצורות שונות, הרי זה עוגיות אלא כיון שרואים לעשותם בצורות מעניינות עושים גם בצורת ירח, וקוראים לזה ירח, אבל אין זה תמונת הירח, כגון אם ירצו להראות לאדם מהו ירח, לא יראו לו עוגיה בצורת ירח, שזה עוגיה ולא ירח אלא קוראים לזה ירח שזה דומה לדמות ירח, על כן אפילו אם נימא דהעושה זורות על דבר שאינו מתקיים חשיב זורה האסורה,

כגון על דבר מאכל וכיוצ"ב, מ"מ עוגות ועוגיות בצורות האסורות, אין כאן צית מיחוש ומותר.

אבל לצייר זורות על גבי עוגיות, זורות האסורות, אם זורה שאינה מתקיימת אסור, ה"ה דגם זה אסור.

ע"כ כן מותר לעשות זורות כגון עשרת בני המן בצפורים בעוגיות, שהרי לא מתכוונים להראות האין נראו בני המן, אלא הכוונה להזכיר בני אדם תלויים.

צורות ש"פ פרקים

במס' ר"ה [98] תנן, דמות זורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל צעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראיית או כזה. ובגמ' פריך ומי שרי והא תניא לא תעשון אחי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום, ומשני באחד מן התירושים, איבעית אימא דפרקים הוה. ופרש"י [98] דפרקים של חוליות ולא היה מתצטרף אלא בשעת דיקת עדים וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא, עכ"ל. ובתוס' מס' יומא [צ] כתבו, אם הוא של פרקים דמשום עשייה לחודא לא עבר כדאיתא בפרק כל הכלמים, מ"מ כי עבד להו לעודם חייב, עכ"ל. ועיין צריטצ"א [אצ].

ובתירוץ הגמ' הנ"ל הביא ברא"ש שם [צב], אך הרי"ף [צג] כתב, ומי שרי והכתיב לא תעשון אחי וכו' להתלמד שאני וכו'. ובצ"י כתב, שהרי"ף לא חילק בין יחיד לרבים ובין של פרקים לשאינה של פרקים וכו', וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות ע"ז לא חילק להחיר בדברים אלו, וכתב הר"ן

שער הצייון

[97] מ"ג ע"ב: [19] ס"ק י"ג: [19] ס"ק ל': [98] כ"ד ע"א: [98] במס' ע"ז מ"ג ע"ב: [צ] כ"ד ע"ב סד"ה כרובים: [אצ] ר"ה כ"ד ע"ב ד"ה איבעית: [צב] פ"ג סי' ה': [אצ] עמ' י"ח ע"ב מדפי הרי"ף:

[טז] שנראה שהם סוברים דכיון דלקושטא דמילתא היא דלהצין ולהורות שרי, מעתה ליכא למימר דדרבן גמליאל דאחרים עשו לו ומידחיין הנהו אוקימתי דאחרים עשו לו ודפרקים, ע"כ.

ובביאור הגר"א [צה] כתב דהרמז"ס והרי"ף לא היו גורסים זה בגמ' ולכן השמיטה. ובעצם תירוצו הגמ' של פרקים, הקשה המנחת חינוך [צו] וז"ל, אך לכאורה קשה היאך בשעת דדיקת העדים היה רבן גמליאל מחזקו, והא' הוא ליה עושה השתא וכו', ומירץ, אך באמת גבי שבת אם היה רפוי מותר, שלא היה עושה כלל, א"כ לא עבר משום עושה, עכ"ל.

ועיין לשון רש"י שכתב "דפרקים של חוליות ולא היה מחזקם אלא בשעת דדיקת עדים", עכ"ל.

ואפשר שלא מוכח דאורה של פרקים כשהם רפויים מותר כמו לגבי שבת, ודברי רש"י שכתב "ולא היה מחזקם אלא בשעת דדיקת עדים" איירי רק לגבי חשד וכמו שסיים וכתב שם "ולכא חשדא", אבל לגבי עזם האיסור של עשייה אפשר שכל שהאורה הוא גוף אחד אף שאינו מהודק, אין ראיה שמותר, ורבן גמליאל אפשר שהיה מניח את הפרקים זה אלל זה שנראה כאילו הוא מחובר ועל זה אמר רש"י דלגבי חשדא אין צוה חשדא.

ולפייז עשיית צורה האסורה של פרקים לילדים שנקרא 'פזל' שהם פרקים שמניחים זה אלל זה ונראה כצורה שלימה, אם זה רק מונח אחד אלל השני ולא מחובר אין

צוה איסור, והשאלה היא רק כשמתחבר קצת וזה אפשר שאסור.

ובבבות העשויות מפרקים ומחברים את חלקי הגוף כגון את הידים והרגלים ונעשה אחד, יש צוה חשש של עשייה לאסור מדאורייתא.

צורת צוה עם ראש גולם, שמממדים עליה צורות עיניים, אף ופה, ואפשר להסירם ושוב להדביקם, אפשר דחשיב עשייה כיון שהם מחוברים קצת וכנ"ל.

(טז) דהתלמוד. עמש"כ לעיל בס"ק ו'.

צורות בהמות חיות ואריות בביה"ב

(י) חיות ועופות. במס' ע"ז [צח] תניא, כל הפרטופות מותרין חוץ מפרטוף אדם. וזרמז"ס [צט] כתב וז"ל, צורות הבהמות ושאר נפש חיה, חוץ מן האדם, וצורות חילנות ודשאים וכיוצא בהן מותר לצור אותן, ואפילו היתה הצורה צולטת, עכ"ל.

אב"ל שיטת הרמז"ן לאסור אף צורות אלו בצולטת, והציאו צביאור הגר"א [ק] וז"ל, והרמז"ן והרמ"מ אוסרין בצולטת כנ"ל, ומציאין ראיה ממכילתא פ' יתרו והציאו צילקוט ס"ס רפ"ו לא תעשה לך פסל וכל תמונה יכול לא יעשה כו' אבל יעשה לו דמות בהמה חיה ועוף כו' דמות דגים וחגזים שקצים ורמשים ת"ל תצנית כו', והא' דאמרינן בצ"צ נ"ד דרב לא קני כו' ופי' רשב"ס שם צורת חיה או עוף פירוש דליור כותל הוא כמו שוקעת, עיי"ש.

שער הציון

[צד] עמ' י"ט ע"א מדפי הרי"ף: [צה] ס"ק כ"א וס"ק כ"ז: [צו] מזה ל"ט סד"ה והנה: [צז] ס' קמ"א סעיף ו': [צח] מ"ג ע"ב: [צט] פרק ג' מהל' ע"ז ה"א: [ק] ס"ק ל"א:

ובחכמות אדם [קא] כחב, מותר לצור נורת

זהמות וחיות ואילנות ואפילו

נורת אריה ושור וטלה שהם בתוך י"ב מולות, ואפילו כל הגוף שלם מותר לעשות, וכל שכן

להשהות, אבל נורת י"ב מולות ציחד אסור, ומ"מ צנית הכנסת ראוי להחמיר שלא לצייר שום נורה שלא יהיה נראה כמשמחה להם.

עוד הוסיף שם [קב] אבל דעת רמב"ן

ור"ן דכל הנורות האסורין משום לא תעשון אין חילוק בין שוקעת או בולטות ואסור מה"ת לעשות, אבל לענין להשהות וכן בשאר נורות האסורין משום חשד, צוה יש לחלק בין שוקעות לבולטות, ולראוי לחוש לדבריו, עכ"ל.

ובשו"ת אצקת רוכל להצ"י [קג] אסר לעשות נורת אריות בהיכל בית

הכנסת, הן משום חשדא והן משום דמתוך שמסתכלים בנורות אין מכווין לבס לאציהם שבשמים וכמ"ס התוס' [קד] עיי"ש.

ואמנם ישנם מקומות שלא נוהגים מלצייר נורות אריות צפורות, ולא ראינו שנהגין מלהשתחוות כנגדו, ואפשר הטעם כיון שידוע שאין עושין נורה זו בשביל הנורה עצמה, וכן משום טירדת הדעת אין רואים אלא פרוכת ולא איזה ציור מיוחד, ומ"מ כשהולכין לעשות פרוכת אמאי לעשות כזה.

איסור עשיית תבנית היכל, מנורה,

ש"ח

(יא) חצר תבנית עזרה. במס' ע"ז תניא, לא יעשה אדם

[קו]

בית תבנית היכל [בארכו ורחבו ורומו ושיעור מידת פתחו] אבל אם נשתנה במקלט מותר, [רש"י], אכסדרה תבנית אולם חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מנורה תבנית מנורה, אבל הוא עושה של ה' [נרות, רש"י] ושל ו' ושל ח' ושל ז' וכו'.

ובגמ' שם מצאנו דאסור זה הוא מקרא דלא תעשון אחי כמו שאר הנורות האסורות, דאיתא התם,

... אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמעין שאפשר לעשות כמותן כדחניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל וכו'. אבל ברמב"ם הביא דין זה בהלכות בית הבחירה [קז] ולא בהלכות ע"ז כשאר דיני נורות האסורות, וכחז שם הרדב"ז, וכל זה מכלל מורא המקדש שלא ישתמש בשרביטו של מלך, וזה טעם בקטורת שלא יעשה צמתכותו [קח].

מסתברא דבשעה שעושה מנורה של שמונה קנים, אפשר שאין צריך לעשות את שתי הקנים האחרונים כאחד כדי שלא יהא אף רגע מנורה של שבעה קנים, דכיון שהוא עסוק בעשייתה, אין איסור.

שער הציון

[קא] כלל פ"ה דין ז': [קב] דין ח': [קג] סימן ס"ג: [קד] יומא נ"ד ע"א: [קה] סימן קמ"א סעיף ח': [קו] מ"ג ע"א: [קז] פרק ז' ה"י: [קח] ע"י רמב"ם ה"י כלי המקדש פ"ב ה"ט:

כתב הש"ך [קט] על הא דאסור עשיית מנורה הוא אפילו שאינה של זהב אלא אפילו משאר מיני מתכות, ואפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים. וכתב הש"ך, דכל זה אינו מעכב, דצדיעבד המנורה כשרה בלא גביעים וכפתורים, וכן אם אינה גבוהה י"ח טפחים, עכ"ל.

ובחידושי הרעק"א כתב על זה, משמע דזוהב דגביעים וכפתורים מעכבים מותר לעשות בלא גביעים וכפתורים, ומה שכתב המחבר ואפילו בלא גביעים, אשלפניו קאי ואפילו משאר מיני מתכות אבל זוהב שרי, ואולם בתבואת שור כתב לאסור גם זוהב, ע"ש.

וגר"א דהיינו טעמא דהתבואת שור שאסור מנורה של ז' קנים של זהב אף בלא גביעים ופרחים, דכיון שיש צורת מנורה בלא זה, אע"פ דבשל זהב מעכב מ"מ עדיין זה מיקרי צורת מנורה.

וגר"א דזה כוונת הגר"א שכתב [קי] ואפילו בלא גביעים, כמ"ש במנחות כ"ח א' בזה זהב בזה גביעים כו' אלתא דבלא כך היתה מנורה וכמו דאסור בכל מתכות לפי שאינן לעיכובא, עכ"ל. אבל של עץ מותר, וכן פלסטיק [קיא].

איסור עשיית שולחן שצמקדש, הכוונה כמדומתי צמקדש כמ"ש רש"י [קיב] וז"ל, צית תצנית היכל, בארכו ורחבו ורומו ושיעור מידת פתחיו, אבל אם נשתנה צמקדש מותר, עכ"ל, וכ"כ התוס' [קיד] וז"ל, ושמשין צמקדש לא אסירי אלא כמותן דוקא כמדת ארכו ורחבו, דאי לאו הכי לא יוכל שום אדם לעשות צית ושולחן וכלים לפי שהיו צמקדש, אלא ודאי לא אסרה תורה אלא כמותן ממש, עכ"ל. אבל הסניפין לכאורה לא היו מעיקר

צורת השולחן לעכב זו, אלא היכי תימצי להחזיק הלחם.

באיסור עשיית המקדש וכליו, כתב צפתחי תשובה [קיד] מספר תפארת למשה, דאם נכרי עשה לו מותר לדור צנית ולהשתמש צמנורה ושולחן עי"ש, עכ"ל.

אמנם להנך דס"ל דהחשד הוא חשד של עשייה הכא נמי יהא חשד, כ"כ צמקדש מים חיים.

ואם ישראל עשה, לילך לקנותו ממנו הו' חשש לפני עור שעי"ז יעשה עוד.

לצייר צורות בולטות או שוקעות של המקדש וכליו, אין צוה איסור, דהאיסור הוא רק לעשותן.

ראה מש"כ היערות דבש צענין צורות ותמונות והחזקתם צנית [קטז] וז"ל:

ומאוד יש ליזהר מצלי להיות בתוך ציתו פרטוף ולסל צורה בולטת, ואפילו צורה מצוירת בכותל יש להזהר, כי אין לך כלס ודמות בלא שריה זה רוח רעה. וצעוונותינו הרבים רבו כעת, ציחוד בארץ אשכנז, אשר למדו ממעשה עמים, וצתייהם מלאים צורות פסל ומסכה. ורובן צורה בולטת תצנית אדם ורמש, כפור, חית ארץ. ומלצד דהוא אסור על פי הדין, ובפרט צורת אדם הצולטת. ורוב כלים מנחשת וכסף הכל עליהם פני אדם, כאשר יעשו האומנים אשר לא מצני ישראל המה, לציור ופאר, מילתא דלדידהו לית זה מומא, ולדידן עם קדוש לה' מוס עור ופיסח מחצלים ומשחיתים יציאו הציט, ואלמלא ניתנה רשות לעין לראות, היו חרדים ולא היו יודעים מה לעשות לרוב פחד, עכ"ל.

שער הציון

[קטז] ס"ק ל"ו: [קי] ס"ק ל"ד: [קיא] עיין ש"ך ס"ק ל"ה: [קיב] יומא כ"ד ע"ב: [קיד] ס"ק י"ב: [קטז] דרוש ב': [קיא] שם צעמ' ב' ד"ה כרוצים: